

Portret van twee kinderen in een landschap met vee

Jacob Gerritsz. Cuyp (Dordrecht 1594 – 1652 Dordrecht) en
Aelbert Cuyp (Dordrecht 1620 – 1691 Dordrecht)

Dordrechts Museum
Dordrecht

Circa 1650. Olieverf op doek, 121,7 x 192,5 cm
Gesigneerd en onduidelijk gedateerd, midden rechts: *JG. Cuy[p]/ A[^o ...]* (JG aaneen)
Opschrift onder de jongen: *Aetatis 9* en onder het meisje: *Aetatis 7*
Herkomst: Fergus Hall Master Paintings, Londen (2009)

Dankzij de Vereniging Rembrandt en de Stichting Vrienden van de Dordtse Musea is een idyllisch, pastoraal portret van een 9-jarige jongen en zijn 7-jarige zusje teruggekeerd in de stad waar het is ontstaan. Het schilderij heeft een bijzondere meerwaarde omdat het een samenwerking is tussen twee meesterschilders: Jacob en Aelbert Cuyp. Hiermee

vertelt het werk iets over de praktijk in het atelier van de oude en de jonge Cuyp, die vaker hun krachten verenigden. Als voorbeeld van zo'n samenwerking is het portret een waardevolle aanvulling voor de Cuypzaal in het verbouwde Dordrechts Museum, dat zijn deuren weer opent rond het verschijnen van dit Bulletin.

Herderin met kind in een landschap
Jacob Gerritsz. Cuyp
1627. Olieverf op doek,
101,5 x 175 cm
DORDRECHTS MUSEUM

Portret van Michiel Pompe van Slingelandt
Jacob Gerritsz. Cuyp
1649. Olieverf op paneel,
106,5 x 78 cm
DORDRECHTS MUSEUM
(BRUIKLEEN ICN)

In de Gouden Eeuw speelde de familie Cuyp een belangrijke rol in de schilderkunst in Dordrecht. Drie telgen uit de familie werden schilder, maar ze kozen allen een andere specialisatie. Jacob Gerritsz. Cuyp was de eerste belangrijke schilder in de stad en leermeester van velen. Als portretspecialist vereeuwigde hij heel wat vooraanstaande Dordtenaren en hun kinderen. Zijn jongere halfbroer Benjamin Cuyp (1612-1652) legde zich vooral toe op bijbelse voorstellingen en genrescènes. Zoon Aelbert koos voor het landschap; hij zou de beroemdste worden van de drie.

HERDERSIDYLLLEN

Jacob Cuyp is volgens de Dordtse kunstenaarsbiograaf Arnold Houbraken in de leer geweest bij Abraham Bloemaert in Utrecht. In deze stad zal hij in aanraking zijn gekomen met pastorale schilderkunst: uitbeeldingen van herders en herderinnen die genieten van het buitenleven. Na zijn terugkeer introduceerde hij het genre in Dordrecht. Zijn *Herderin met kind in een landschap* in het Dordrechts Museum toont verschillende elementen die hij als portretschilder gedurende zijn hele leven zou blijven toepassen. Dit schilderij uit 1627 is weliswaar geen portret – al is de kans groot dat de kunstenaar zijn uit Utrecht afkomstige vrouw Aertken en de jonge

precies dezelfde schapen, in dezelfde houdingen. Dat herhalen van motieven is kenmerkend voor de werkwijze van Jacob Cuyp en zou ook door Aelbert worden overgenomen.

Opvallend in dit vroege schilderij is daarnaast het helderrode kleuraccent, gevormd door de kleding van de herderin. Dat keert eveneens terug in later werk, zoals in het sprankelende *Portret van Michiel Pompe van Slingelandt* uit 1649. Hierin is de jonge Michiel niet als herder uitgedost, maar wel in de buitenlucht afgebeeld. Jachtmotieven versterken de status van het levendig uitgebeelde kind en zijn familie. Ook veel andere Dordtenaren lieten vol trots hun kroost afbeelden. Het recent aangekochte, idyllische *Portret van twee kinderen in een landschap met vee* sluit aan

Aelbert als modellen gebruikte – , maar in latere schilderijen zou hij de voorgestelden vaker met groot in het beeldvlak geplaatste schapen weergeven. Niet zelden zijn het zelfs

Portret van een echtpaar met kind in een landschap bij Rhenen
Jacob Gerritsz. Cuyp en Aelbert Cuyp
1641. Olieverf op doek, 106,5 x 148,5 cm
MUSEO NACIONAL DE ARTE DECORATIVO, BUENOS AIRES

Portret van de eend Sijctghen
Aelbert Cuyp
1647/50. Olieverf op paneel, 35 x 41,5 cm
DORDRECHTS MUSEUM

bij de behoefte van vooraanstaande Dordtse opdrachtgevers om hun nageslacht te vereeuwigen en het buitenleven te verheerlijken. Jacob Cuyp speelde daar handig op in en heeft tal van informele (pastorale) kinderportretten gemaakt, soms met hulp van zijn zoon Aelbert.

SAMENWERKING

De nieuwe aanwinst is een imposant schilderij. Niet alleen door het formaat, maar ook door de ontstaansgeschiedenis. Het doek is gesigineerd door Jacob Cuyp. Hij leidde het atelier en stond bekend om zijn levendige, ongedwongen kinderportretten met inventief bijwerk. Aelbert Cuyp assisteerde zijn vader bij enkele van de meer ambitieuze opdrachten. In 1641 werkten vader en zoon samen aan ten minste twee grote familieportretten die tegenwoordig in Jeruzalem en Buenos Aires bewaard worden.¹ Beide stukken zijn door Jacob gesigineerd, maar hij schilderde alleen de portretten, het landschap nam Aelbert voor zijn rekening. Ook op andere manieren werkten vader en zoon samen. Zo gebruikte Jacob soms tekeningen van zijn zoon voor de achtergronden van zijn schilderijen, zoals in het portret van Michiel Pompe van Slingelandt uit 1649.

Het *Portret van twee kinderen in een landschap met vee* is eveneens in samen-

werking ontstaan. De achtergrond wordt gevormd door een voor Aelbert Cuyp kenmerkend zonnig landschap met koeien. Terwijl bij de samenwerkingen in 1641 Aelberts manier van schilderen nog sterk beïnvloed was door Jan van Goyen, is hier een italianiserend landschap te zien van omstreeks 1650, het begin van Aelberts late stijl waarin een helder licht overheerst. Ook de voorgrond met door zonlicht beschenen takken en bladen is karakteristiek voor het werk van Aelbert. Waarschijnlijk was de oude Cuyp verantwoordelijk voor de portretten en de dieren op de voorgrond. De houding van het meisje is vaker door hem toegepast en de schapen en de bok komen eveneens op andere schilderijen van zijn hand voor. Zo treffen we op het familieportret in Buenos Aires dezelfde schapen aan.

De handeling van de jongen in het opvallende rood komt zeker ook uit de koker van de oude Cuyp. Het kind houdt de bok bij een hoorn vast. Dat verwijst mogelijk naar opvoeding, want het symboliseert het beteugelen van ondeugd of zelfs wellust, iets wat voor jonge kinderen al van belang werd geacht. De bloemenkrans die het meisje aan het vlechten is, kan ook een symbolische betekenis hebben, omdat bloemen in combinatie met kinderen vaak voor jeugd en bloei staan.² De jongen en

het meisje genieten van een zonnig Arcadië. Wie zij zijn, is helaas niet meer bekend. Maar ongetwijfeld zijn het de kinderen van een welgestelde opdrachtgever uit Dordrecht.

De pastorale sfeer in dit schilderij is voor een groot deel de verdienste van Aelbert. Zijn zonnige, heuvelachtige landschap met ruïne is de perfecte achtergrond voor het geïdealiseerde herdersleven dat de kinderen uitbeelden. Het lijkt er ook op dat Aelbert verantwoordelijk was voor enkele wijzigingen in de oorspronkelijke compositie, die ertoe hebben bijgedragen dat het schilderij zo'n harmonieuze indruk maakt. Verschillende pentimenti (in de loop der tijd zichtbaar geworden wijzigingen) duiden erop dat de eerste opzet van Jacob niet geheel geslaagd was. De oude Cuyp heeft zelf enkele details aangepast, zoals de rechterarm van het meisje, die aanvankelijk was uitgestrekt om het schaap te voeren. De grootste verandering betreft echter de achtergrond rechtsboven. Tijdens het voltooiën van de opdracht werden rechts twee forse koeien, die boven het meisje en de schapen uittorenden, overschilderd met bomen en een wolkenlucht. Het landschap in het middendeel van het schilderij heeft daardoor meer aandacht gekregen. Mogelijk heeft Aelbert dit gedaan om de verhouding tussen de figuren en dieren op de

Elsbeth van Tets-van Tienhoven (59)

Bestuurslid van de Vereniging Rembrandt

Wat is uw eerste kennismaking met kunst?

'Mijn vader was een verzamelaar van prenten van oude meesters. Hij had als verzamelaar contact met het prentenkabinet van het Rijksmuseum, en sneed zelf zijn passe-partouts, waar ik hem bij mocht helpen.'

Herinnert u zich nog uw eerste kunstproductie?

'Na mijn schooltijd woonde ik zes maanden in Wenen om

Duits te leren. In Galerie Belvedere zag ik voor het eerst Gustav Klimt, waarop ik *De kus* kocht. Dat affiche hangt nog steeds bij mij thuis, zij het nu op zolder.'

Wat is uw eerste kunstaankoop?

'Op mijn veertiende kocht ik – naar het voorbeeld van mijn vader – op de veiling een luie mahoniehouten stoel om in te lezen, een zogeheten voltaire. Ook die stoel is nog steeds in gebruik. Sindsdien ben ik verslaafd aan veilingen, en van die "verslaving" heb ik gedurende dertien jaar zelfs mijn baan gemaakt.'

Naar welk museum gaat u graag terug?

'Met de Rembrandtkaart in mijn bezit en het Rijksmuseum om de hoek ligt het voor de hand om het Rijksmuseum te noemen. Maar ook het Mauritshuis gaat mij zeer aan het hart, en Teylers, waar ik in mijn jeugd veel kwam. De authenticiteit van dit 18de-eeuwse museum, de inrichting, de vitrinekasten, de geur, maakt een bezoek aan dit museum al tot een feest.'

Welke aankoop voor welk museum zou u graag willen steunen?

'Ik heb niet één bepaald werk in gedachten, de top is altijd een verrijking, of het nu om een meubel, een stuk zilver of een schilderij gaat.'

Welk werk zou u graag met iedereen willen delen?

'Het *Portret van een tweeling* van Joanna Vergouwen, een Antwerpse schilderes uit de 17de eeuw. Daar geniet ik elke dag weer van. Ik zou het graag een museum gunnen, maar die beslissing is niet aan mij, die is aan mijn tweelingdochters.'

voorgond te verbeteren en tegelijkertijd een mooiere overgang naar de landschappelijke achtergrond te verkrijgen. Het zou kunnen duiden op de toenemende invloed van de jonge Cuyp, die zijn vader al voorbijgestreefd was. Niet veel later zou hij het atelier van hem overnemen. In enkele (ruiter)portretten die Aelbert in de jaren vijftig van de 17de eeuw schilderde, laat hij zien dat hij behalve een begenadigd landschapsschilder ook een goed portrettist was.

DE CUYPCOLLECTIE IN DORDRECHT

Het *Portret van twee kinderen in een landschap met vee* van Jacob en Aelbert Cuyp vult het werk van beide schilders in het Dordrechts Museum krachtig aan. Het versterkt de groep (kinder)portretten van Jacob Cuyp, geeft een beeld van de populariteit van het door hem geïntroduceerde pastorale genre en getuigt van de samenwerking met zijn zoon. De veelzijdigheid van beide schilders wordt zo goed mogelijk getoond in de nieuwe inrichting van het museum. Niet alleen kan een overzicht worden gegeven van de ontwikkeling in de landschappen van Aelbert Cuyp, ook unieke schilderijen, zoals het portret van de eend Sijctghen, laten zijn talent zien.³ Even verrassend is Jacob Cuyps 'portret' van 17 bloeiende tulpen uit 1638. Met bruiklenen van andere musea en particulieren worden bovendien leemtes ingevuld. Zo kunnen Aelbert Cuyps kwaliteiten als portretschilder inzichtelijk worden gemaakt met een portret van een man uit de verzameling van het Rijksmuseum. Een historiestuk van Aelbert met de bekering van Saulus, in bruikleen van een particulier, sluit prachtig aan bij het werk van Benjamin Cuyp.

Het verbouwde Dordrechts Museum gaat op zaterdag 27 november weer open. De nieuwe aanwinst zal dan zijn te bewonderen in de Cuypzaal, waarin het veelzijdige werk van deze Dordtse schilderfamilie centraal staat.

Toen in 1977-78 voor het eerst een tentoonstelling in Dordrecht werd georganiseerd over Aelbert Cuyp, kon slechts één schilderij van de meester uit eigen bezit worden getoond. Van Jacob en Benjamin Cuyp was er op de tentoonstelling *Aelbert Cuyp en zijn familie. Schilders te Dordrecht* weliswaar meer werk uit de eigen collectie te zien, maar in de afgelopen decennia is het werk van de drie Cuypen sterker uitgebreid dan in de 135-jarige geschiedenis van het museum vóór de tentoonstelling. Geen ander museum kan nu zoveel stukken van Aelbert Cuyp laten zien en nergens wordt zijn werk zo mooi geplaatst naast dat van Jacob en Benjamin Cuyp. Dordrecht kan zijn beroemdste schilder in al zijn veelzijdigheid tonen. Dat was zonder de Vereniging Rembrandt nooit gelukt. Inclusief de huidige aanwinst steunde de Vereniging vanaf 1978 niet minder dan zes belangrijke aankopen voor de Cuypcollectie. Na een ingrijpende verbouwing en uitbreiding kunnen deze schilderijen nu weer stralen in het nieuwe Dordrechts Museum ♦

Sander Paarlberg
Conservator oude kunst

Noten

1. Zie S. Paarlberg (red.), *Jacob Gerritsz. Cuyp (1594-1652)*, tent. cat. Dordrecht (Dordrechts Museum) 2002, cat. nr. 27 en afb. 34; het in 1645 geschilderde kinderportret (cat. nr. 30) is vermoedelijk geheel van de hand van Aelbert Cuyp.
2. Mogelijk is de krans een verwijzing naar een van de verhalen uit het populaire *Il Pastor Fido*, het herderspel van Guarini uit 1589, maar andere aanwijzingen hiervoor ontbreken.
3. Dit schilderij werd in 2004 aangekocht met steun van de Mondriaan Stichting, de Vereniging Rembrandt en de Stichting Vrienden van het Dordrechts Museum.